

Наукові інтереси: методика навчання хімії у вищій школі, дослідження теоретичних і практичних аспектів формування професійної компетентності бакалаврів технології медичної діагностики та лікування.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ZABLOTSKA Olga Serghiiivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, the head of the Chair of Laboratory Diagnostics in Communal Higher Educational Institution «Zhytomyr Medical Institute» Attached to Zhytomyr Regional Council.

Circle of scientific interests: methods of teaching chemistry in higher educational institutions, research of theoretical and practical aspects of the

formation of medical diagnostics and treatment technology bachelors' professional competence.

NIKOLAEVA Iryna Mykolaivna – Candidate of Pedagogical Sciences, an Assistant at the Chair of Laboratory Diagnostics of Communal Higher Educational Institution «Zhytomyr Medical Institute» of Zhytomyr Regional Council.

Circle of scientific interests: methods of teaching chemistry in higher educational institutions, research of theoretical and practical aspects of the formation of medical diagnostics and treatment technology bachelors' professional competence.

Стаття надійшла до редакції 02.05.2019 р.

УДК 351.851:37.014 (477) (410)

ЄВТУХ Микола Борисович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України
<https://orcid.org/0000-0001-2947-3241>
 e-mail: pednauk@gmail.com

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
<https://orcid.org/0000-0003-0420-3289>
 e-mail: nataliy-savchenko@yandex.ua

ІСТОРИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В АНГЛІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Взаємопов'язаність та взаємозалежність країн та народів сучасного світу, інтернаціоналізація науки та культури, загострення глобальних проблем людства, вирішення яких неможливо без виходу за національні рамки, – все це зумовлює першорядну важливість вивчення світового досвіду в різних сферах суспільного життя, різних галузях наукових знань. У цьому контексті все більш актуальною стає роль історії педагогіки, як наукової дисципліни, в рамках якої проводиться ретельне та систематичне вивчення світового процесу розвитку освіти, що має велике теоретичне значення та сприяє кращому розумінню його закономірностей. Разом з тим конкретне ознайомлення зі змінами, що відбуваються в сфері зарубіжної освіти, з їх позитивними та негативними аспектами є важливою умовою глибокого осмислення наших власних проблем, у зв'язку з

втіленням стратегічних завдань світових освітніх тенденцій – гуманізації, інтернаціоналізації та глобалізації освітніх процесів, виправлення помилок та прорахунків, прийняття оптимальних рішень, що стосуються різних сторін організації та діяльності всіх навчальних інституцій.

В умовах інтеграційних процесів, що відбуваються сьогодні в світі, перед системою професійно-технічної освіти України постають нові завдання, шляхи розв'язання яких можливі за умови достатнього знання систем освіти різних зарубіжних країн. У процесі цих трансформацій є доцільним звертатися до історичного досвіду провідних розвинутих країн світу та вивчати витoki, підґрунтя формування та розвитку технічної освіти з метою виявлення можливостей їх урахування у виробленні оптимальних та перспективних шляхів подальшого розвитку технічної освіти в Україні.

Система технічної освіти накладає глибокий відбиток на соціальну та економічну сфери, чинить значний вплив на ринки праці, товарів, послуг і капіталу. Саме цим пояснюється, що проблема реалізації ідей та шляхів розвитку технічної освіти була достатньо актуальною в системах освіти в усьому світі. Педагоги та науковці різних країн працювали над вирішенням питання організації, змісту та форм технічної освіти, визначали методологічні підходи в реалізації вимог у ході її історичного розвитку. Проте, не дивлячись на досить вагому історію вивчення даного питання, воно продовжує залишатися актуальним, бо змінюються вимоги часу, підходи та бачення вирішення проблеми. Особливо сьогодні, коли українська технічна освіта переживає процеси перетворення, які зумовлені, з одного боку, безперервною спонтанною адаптацією до змінюваних умов зовнішнього середовища, з іншого – суперечністю реформ. Хоча еволюційний шлях системи освіти кожної країни спирається на власну історію та традиції, однак потрібно враховувати та використовувати досвід економічно та соціально розвинутих держав і не лише сучасний, а й історичний.

У цьому аспекті є досить корисним досвід Великої Британії, яка на сучасному етапі є однією з найбільш розвинутих країн світу, з потужною промисловістю, розвиток якої ґрунтується на новітніх досягненнях науки й техніки та на гарно організованій технічній освіті, представленій широкою мережею технічних та політехнічних навчальних закладів, і багато з них, згідно світовому рейтингу, є одними з найкращих у світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система освіти Англії завжди перебувала в полі зору вітчизняних та зарубіжних дослідників. Загальні питання навчання та виховання, тенденції розвитку англійської системи шкільної освіти вивчали дослідники XIX ст. в дореволюційній Росії (А. Музиченко, П. Міжуєв, Я. Михайловський, С. Мединський, Н. Маккавейський, Г. Генкель), в Західній Європі (Л. Іоллі, Н. Мак-Мен, Г. Ігльстон, Г. Монтуччі, І. Деможо, М. Леклерк, Е. Левассер, У. Різон, Л. Візе та ін.). За радянських часів аналіз та характеристика процесів розвитку теорії та практики освіти в сучасному часі висвітлено в працях Б. Вульфсона, З. Малькової, Г. Ашина, В. Аранського, А. Барбариги, В. Лапчинської, А. Сбруєвої, Н. Воскресенської, І. Курдюмової, К. Салімової, та ін. Проблеми теорії навчання в країнах Західної Європи в рамках порівняльної педагогіки

досліджували такі провідні вчені як Ю. Афанасьєва, О. Бетяєва, А. Джуринський, А. Барбарига, Л. Белова, Н. Фьодорова та інші. Останнім часом зросла зацікавленість вітчизняних науковців до вивчення проблем британської професійної освіти та освіти дорослих, які проаналізовано в працях С. Коваленко, А. Соколової, Н. Авщенко, Н. Балацької, О. Глузмана. Безпосередньо аналізу історії англійської педагогічної думки XIX ст. присвячені дослідження Л. Димової, Р. Попова (періоду промислового капіталізму 30-70 рр. XIX ст.), В. Мінькова (ідеї раціоналізму в педагогіці Англії другої половини XIX ст.), В. Миценка, І. Калініченко (період другої половини XIX ст.), Л. Шестоперової (період чартистського руху), К. Салімової (ретроспективний аналіз ідей та практики трудового навчання від Т. Мора до другої половини XX ст.). Технічній освіті, активному її становленню та розвитку наприкінці XIX ст. – початку XX ст. присвячені праці, монографії та дослідження таких видатних педагогів та науковців як М. Сандерсона, І. Морріша, Річардсона, Л. Коллі, К. Чітті, Р. Еванса, Г. Родеріка, М. Стефанса, М. Садлера, Б. Саймона, У. Укендена, П. Міжуєва та ін.

Мета статті: висвітлити історичні та соціально-економічні умови виникнення та розвитку технічної освіти в Англії в 1870–1914 рр., визначити особливості цього процесу та здійснити аналіз системи технічної освіти у зазначених хронологічних межах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи питання розвитку технічної освіти слід звернутися до основних факторів історичного та соціально-економічного розвитку Англії з метою визначити передумови, які сприяли появі та розвитку цієї освіти, а також чинники, що гальмували їх. У цьому сенсі зауважимо, що важливою функцією історії педагогіки є аналіз економічних процесів, макро- та мікроекономічних умов кожної держави, основних принципів промислової політики, шляхів реформування господарства, трансформації різних секторів економіки тощо [4] у тісному зв'язку з проблемами педагогіки.

До таких факторів слід віднести, по-перше, промислову революцію в Англії XIX – початку XX століть, яка сприяла розвитку масової освіти робітників. У цей період Англія являла собою економічно високорозвинену країну. У XIX столітті завдяки економічному лібералізму у Великобританії відбувся надзвичайний

економічний розвиток. Він відобразився насамперед у наукових відкриттях, що позитивно вплинуло на розвиток металургійної та текстильної промисловості. Швидкому зростанню промисловості сприяв розвиток залізничного транспорту. Так, до 1848 року весь острів був вкритий мережею залізниць. Як свідчить Дж. Тревельян, у сорокових роках XIX ст. відбулася заміна вітрил на парові машини та дерева на метал у британському торговому флоті. Окрім цього, у 1848 р. Британія вже виробляла майже половину чавуну, що виплавлявся у світі, а у наступні тридцять років його виробництво зросло втричі. Водночас британське землеробство також продовжувало поступовий рух вперед, чому сприяло використання машин у сільськогосподарському виробництві [8].

Усі зміни в економічному житті країни викликали потребу у добре підготовлених, грамотних робітниках, які могли б працювати на новому обладнанні, обслуговувати та ремонтувати машини. Промисловці, які вважали, що положення Великобританії в світовій торгівлі знаходиться під загрозою через відсутність ефективної системи освіти. Виникла потреба в школах, які могли б давати підростаючому робочому поколінню ґрунтовну загальну підготовку [9].

Слід зауважити, що до досліджуваного нами періоду в Англії уже були закладені підвалини щодо започаткування освіти дітей з бідних сімей робітників. Початок цьому процесу поклав фабричний закон лорда Олторпа, виданий у 1833 році, що встановив межі тривалості праці дітей і підлітків. Білль про десятигодинний робочий день обмежив щоденну роботу жінок і підлітків на текстильних фабриках. Пізніше дія його на підставі спеціальних законів була поширена й на інші галузі промисловості.

До 60-х рр. XIX ст. шкільна система в Англії була представлена середньовічними благодійними школами, які поступово переходили під частковий контроль урядових органів виконавчої влади. Поряд із цим у країні існувало безліч приватних платних шкіл для дітей багатих і церковних шкіл, які навчали елементарним основам грамотності більшу частину бідного населення міст і сіл [11].

Що стосується розвитку технічної освіти, то слід зазначити, що у цей час виникли так звані «інститути механіків» – навчальні заклади, що створювалися на благодійні кошти робітників і буржуазії. У них читалися лекції із загальноосвітніх і технічних предметів. Уперше такі школи з'явилися в 1823 році в Глазго, а після 1825

року їх створення набуло масового характеру. В окремих випадках ініціаторами «інститутів» були самі робітники, наприклад, в Лондоні та Манчестері. Однак вони швидко потрапили під контроль заможних бізнесменів-радикалів, які надавали їм матеріальну підтримку, і стали використовуватися ними у власних цілях: для підготовки кваліфікованих і підлеглих їх впливу робочих. Спрямованість цих шкіл ілюструється тематикою проведених в них лекцій: «Недоторканність власності як обов'язкова умова добробуту і розвитку суспільства». У цілому рух «інститутів механіків» зіграв позитивну роль у справі освіти робітників. Деякі «інститути» організовували денні і вечірні школи для дітей. Наприклад, у ліверпульському «інституті механіків» навчалося 3300 слухачів, з них 850 дітей відвідувало денні школи і 600 – вечірні класи. «Інститути механіків» формували у робочих нове ставлення до освіти, підвищували їх загальний рівень культури. Влада ж ставилася до цього руху досить прихильно, оскільки в умовах підвищеної політичної активності мас і їх прагнення до створення незалежних від держави і пануючої церкви форм освіти іншого виходу у неї не було. Таким чином промислова революція, що розгорнулася в Англії на рубежі XVIII–XIX століть, помітно актуалізувала проблему народної освіти [5].

Окрім того, на початку XIX ст. в Англії виникли промислові школи, які готували дітей до ручної праці. Вчилися в них як хлопчики, так і дівчатка. Тридцять старших дівчат навчалися в'язанню, шиттю, ткацтву і роботі по дому. Молодші – тільки в'язанню. Старші хлопчики опановували професії взуттєвників, а молодші готували машини для чесання вовни. Крім того, старші дівчатка допомагали готувати сніданки в шкільній їдальні і прати за невелику тижневу плату. Персонал школи складався з одного вихователя, двох учителів ткацької справи та в'язання і одного вчителя взуттєвої справи.

З 1839 до 1849 рр. Комітет з питань освіти почав надавати гранди цим школам для забезпечення занять ремеслом, навчання садівництву, облаштування майстерень тощо, а також виплати грошової допомоги майстрам, які мали гарні результати у навчанні хлопчиків [7].

У 1830 р. парламент уперше прийняв рішення про фінансування школи з місцевих податків, у 1847 р. було видано закон про інспектування навчальних закладів. Безсумнівно, кроком у напрямі розвитку початкової освіти та підставою для прийняття

відповідного закону був опублікований у 1861 році звіт Королівської комісії про стан народної освіти в Англії, відомий також як Newcastle Report. У цьому документі вперше були детально і докладно розроблені питання англійської освіти на базовому рівні. У звіті зазначалося, що більше ніж 120 000 дітей не отримували освіти взагалі, тобто не відвідували школи, а також не навчалися удома. Крім того, наголошувалося, що школи значно відрізняються одна від одної якістю наданих освітніх послуг, і лише невелика частина учнів отримує освіту на відповідному рівні. Було рекомендовано й надалі виплачувати субсидії з центрального бюджету для будівництва нових шкіл, а також акцентувалося на необхідності догляду за станом шкільних будівель. Увага приділялася питанню регулярного відвідування учнями школи. З цією метою у доповіді пропонувалося здійснювати контроль з боку шкільних інспекторів за відвідуванням учнями занять.

Однак, як слушно зауважив Дж. Тревел'ян, у шістдесятих роках ще не вистачало двох обставин для того, щоб завершити зміну, – економічного руйнування британського землеробства і міської системи загальної освіти [8].

У 70-х роках XIX ст. почався процес поступової втрати Англією світової промислової монополії. Втрачаючи положення майстерні світу, Англія, проте, зберігала колоніальну і морську гегемонію, переважну роль у світовій посередницькій торгівлі, у страховій і банківській справі, які як і раніше приносили англійській буржуазії величезні, все зростаючі прибутки. Під час аграрної кризи, яка тривала протягом двадцяти років (1875–1895 рр.), ціни на сільськогосподарські продукти в Англії впали приблизно вдвічі. Це призвело до розорення багатьох дрібних і середніх фермерів і до різкого скорочення доходів фермерського населення. Результатом кризи у сільському господарстві стало знищення дрібної селянської власності та виселення селян з їхньої землі. Нові маси людей ринули в місто, створюючи додатковий тиск на ринку праці [1]. Сільським мешканцям важко було прилаштуватися до життя у місті. Окрім того, мізерна заробітна плата змушувала батьків відправляти на фабрики своїх дітей. Найважчим у роботі, окрім фізичної праці, було й дотримання дисципліни. Заводські правила повинні були забезпечити абсолютну дисципліну і темп роботи за допомогою різних заборон та штрафів. Наприклад, на англійських бавовняних фабриках в Манчестері були передбачені штрафи за

підхід до вікна, за пиття води або умивання під час роботи, за розмову або свист на роботі тощо. Починати і припиняти роботу в певний час, регулювати темп роботи машини, виконувати всі операції за командою, працювати під наглядом наглядача, на кожному кроці підкорятися суворим і жорстоким правилам, які іноді важко запам'ятати – усе це здавалося нестерпним для селянина. Інша справа була з працюючими дітьми. Механізація виробництва створила низку простих і невибагливих робіт, а також велику кількість допоміжних робіт, зокрема під час навантаження, упаковки, очищення машин тощо. Діти були покірні, їх було легше змусити пасивно підкорятися фабричній дисципліні. Тому зайнятість дітей на фабриках і в шахтах стала звичайним явищем. Робота дітей у віці від 5 до 12 років не була винятковим явищем. Окремі виробники наймали їх десятками і сотнями. Вважалося, що дітей з робітничих родин слід готувати до фабричної дисципліни, систематичної роботи, виховувати у них увагу, пунктуальність, а також дотримання правил безпеки. Багато реформаторів стверджували, що для ідеальної підготовки майбутніх робітників необхідні суворе дотримання розкладу уроків і суворі правила поведінки. При цьому вони доводили, що школа може протистояти тим робітничим сім'ям, в яких батьки експлуатували своїх дітей заради заробітку або не мали можливості дати їм відповідне виховання [6].

Отже, аграрна криза стала другим фактором, що вплинув на розвиток освіти дітей в Англії наприкінці XIX – початку XX століть в цілому та професійної зокрема.

Третім фактором, що сприяв розвитку освіти в Англії, став соціальний розвиток країни наприкінці XIX ст. Незважаючи на те, що умови життя робітників залишалися важкими, вони були кращі, ніж на початку століття. Як зауважує Михаел Новак, «ринкова економіка сприяла безпрецедентному зростанню реальних доходів бідняків» [10, с. 30]. Окрім того, смертність знизилася; збільшилися заощадження працівників, а також скоротився робочий час працівників. В Англії у 1883 році був виданий закон, що забороняв роботу дітей у віці до 9 років і обмежував роботу молодих людей у віці до 18 до 12 годин. Наведене свідчить про перемогу профспілкового руху в Англії.

У 50–60-ті роки в англійському суспільстві набуває значення новий соціальний елемент – робітнича аристократія. В умовах широкого демократичного руху боротьба за нового виборця спонукала

буржуазію до нової парламентської реформи, результатом якої став проект Б. Дізраелі. Виборча реформа 1867 р. сприяла збільшенню кількості виборців майже у два рази за рахунок дрібної буржуазії і найбільш забезпеченої частини робітничого класу. В останній чверті XIX ст. в Англії ухвалюється низка законів, які передбачають подальшу демократизацію виборчого права [2].

У 1884 році сільськогосподарські робітники набули право обирати до парламенту. При цьому вони могли голосувати так, як хотіли, без огляду на погляди фермера або землевласника. Доказом цього були результати загальних виборів 1885 року – перших виборів, що відбувалися за новим законом про парламентське представництво. Так, міста проголосували за консерваторів, а графства несподівано – за лібералів всупереч сквайрам і фермерам [8].

Разом із розширенням виборчих прав відбувається і певна демократизація політичного життя Англії: профспілки робітників домагаються легального існування (у 1871 р. був прийнятий Закон про робочі союзи, в якому цілі тред-юніонів в принципі визнавалися правомірними і заборонялися судові переслідування робітників за участь у профспілковій діяльності); скасовується кримінальне покарання за організацію страйків; визнаються свобода слова і свобода совісті [2]. У другій половині XIX ст. з'являються також перші закони, що передбачають відшкодування шкоди робітникам у разі виробничих травм. Закон 1880 передбачив матеріальну відповідальність за виробничий травматизм [3].

Названі умови, зокрема залучення робітників і селян до виборів, вимагали набуття ними знань, які б сприяли адаптації до нових соціальних умов. Однак, незважаючи на вимоги часу, обумовлені факторами, які ми зазначили, освіта не була обов'язковою і до 1870 року не розглядалася як національна потреба.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Отже, наприкінці XIX ст. в суспільстві назріла необхідність реформування початкової освіти, що визначалося наступними факторами: потребами економічного (промислової революція, аграрна криза) та соціального розвитку, рівнем розвитку науки та техніки, а також необхідністю створення чіткого нормативного регулювання для контролю та впливу на масову освіту та розвитку технічної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Всемирная история в десяти томах. – М.: Изд-во социально-экономической лит., 1960. – Т. 7. – 820 с.
2. Избирательные реформы в Англии 1832, 1867, 1884–85 гг. Введение тайного голосования. <https://sites.google.com/site/otvetyigpzs/-period-novogo-i-novejsego-vremeni/izbiratelnye-reformy-v-anglii-1832-1867-1884-85-gg-vvedenie-tajnogo-golosovani>
3. История государства и права зарубежных стран. Учебник для вузов. – Ч. 1. – М.: «Норма», 1996. – 897 с.
4. Ничкало Н. Порівняльна професійна педагогіка як галузь педагогічного знання / Н. Ничкало // Порівняльна професійна педагогіка. 2011. – №1. – С. 6–18.
5. Орлова Н. Е. Промышленная революция в Англии: проекция на проблему народного образования / Н. Е. Орлова // Работы гистарычнага факультэта БДУ: Навук. зб. Вып. 4 / Рэдкал.: У. К. Коршук (адк. рэд.) [і інш.] – Мн: БГУ, 2009. – С. 119–128.
6. Салимова К., Додде Н. Педагогика народов мира: История и современность / К. Салимова, Н. Додде. – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 576 с.
7. Тесцова О. О. Развитие реформаторской педагогики Англии конца XIX – началу XX столетия: дис. ... канд. пед. наук: [спец.] 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Тесцова Олеся Олександрівна; Центральноукраїнський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кропивницький, 2017. – 213 с.
8. Тревел्यान Дж. История Англии от Чосера до королевы Виктории / Пер. с англ. А. А. Крушинской и К. Н. Татариновой. – Смоленск: Русич, 2001. – 624 с.
9. Тюнина Ю. А. Элементарное образование в викторианской Англии. Ярославский педагогический вестник – 2013 – № 3 – Том I (Гуманитарные науки). – С. 63–67.
10. Novak M., Duch demokratycznego kapitalizmu, Poznań 2001, – s. 30–45.
11. Richardson W., English Technical and Vocational Education in Historical and Comparative Perspective: Considerations for University Technical Colleges // W. Richardson – London: Baker Dearing Educational Trust, 2010. – 46 p.

REFERENCES

1. *Vsemyrnaia ystoriya v desiaty tomakh* (1960). [World History in ten volumes]. Moscow.
2. *Yzbyratelnye reformy v Anhlyy 1832, 1867, 1884–85 hh. Vvedenye tainoho holosovanyia*. [Election reforms in England in 1832, 1867, 1884–85. Introduction of secret voting.]. <https://sites.google.com/site/otvetyigpzs/-period-novogo-i-novejsego-vremeni/izbiratelnye-reformy-v->

anglii-1832-1867-1884-85-gg-vvedenie-tajnego-golosovani

3. *Ystoriya hosudarstva y prava zarubezhnykh stran. Uchebnyk dlia vuzov.* [History of state and law of foreign countries]. Moscow.

4. Nychkalo, N. (2011). *Porivnialna profesiona pedahohika yak haluz pedahohichnoho znannia.* [Comparative professional pedagogy as a branch of pedagogical knowledge]. Kyiv.

5. Orlova, N. E. (2009). *Promushlennaia revoliutsiia v Anhlyi: proektsiia na problemu narodnoho obrazovaniia.* [The Industrial Revolution in England: a projection on the problem of public education]. Minsk.

6. Salyмова, K., Dodde, N. (2001). *Pedahohyka narodov myra: Ystoriya y sovremennost.* [Pedagogy of the peoples of the world: History and modernity]. Moscow.

7. Testsova, O. O. (2017). *Rozvytok reformatorskoi pedahohiky Anhlii kintsia KhKh - pochatku KhKh stolittia.* [The development of reformist pedagogy in England at the end of the 19th and the beginning of the 20th century]. Kropyvnytskyi.

8. Trevelian, Dzh. (2001). *Ystoriya Anhlyi ot Chosera do korolevu Vyktoryy.* [History of England from Chaucer to Queen Victoria]. Smolensk.

9. Tiunyna, Yu. A. (2013). *Elementarnoe obrazovanye v vyktoryanskoi Anhlyi.* [Elementary education in Victorian England]. Yaroslavl.

10. Novak M., (2001). *Duch demokratychnego kapitalizmu,* Poznań

11. Richardson W., *English Technical and Vocational Education in Historical and Comparative Perspective: Considerations for University Technical Colleges* // W. Richardson – London: Baker Dearing Educational Trust, 2010. – 46 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЄВТУХ Микола Борисович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України.

Наукові інтереси: розвиток європейської університетської освіти.

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: теорія і практика освіти молоді у Польщі та в Україні.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

YEVTUH Mykola Borysovych – Doctor of Science in Pedagogic Sciences, Professor, Full Member of the Ukrainian Academy of Pedagogical Sciences, Chief Scientist of the Institute of Pedagogic Sciences in Ukrainian NAPS.

Circle of research interests: development of European university system of education.

SAVCHENKO Nataliia Serhiivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Educational Management, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of research interests: the theory and practice of youth education in Poland and Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 22.05.2019 р.

УДК 37.376.4

КУЧАЙ Тетяна Петрівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології, Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
<https://orcid.org/0000-0002-3057-2061>
 e-mail: tetyanna@ukr.net

КУЧАЙ Олександр Володимирович – доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України
<https://orcid.org/0000-0002-5918-3016>
 e-mail: kuchay@ukr.net

ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ США В СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Розвиток руху за впровадження інклюзивної освіти в США почався в другій половині ХХ століття. Очевидно, що за такий відносно короткий проміжок часу, країна зробила величезний

крок у напрямку інклюзивної освіти, подолавши бар'єри свідомості та довівши переваги такої освіти. За цей час відбувся перехід від механічного поєднання в одному класі дітей з інвалідністю та дітей із звичайним розвитком до створення